

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Cluverii[i] Sicilia Antiqua

Clüver, Philipp

Lvgdvni Batavorvm, 1619

Cap. VI. Trium Siciliae promontiorum forma. Pelorum promontorium. Statua speculatrix, sive Turris Pelori. Trajectus freti. Lacus mirandi in Peloro. Neptuni templum. Peloritana ora. Messana urbs; ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-14145

Angustias Oceani, introitumque venientis, nos fretum, Græci ἠπυρὸν adpellant. De fretu loquitur Gaditano. Hinc Plinius, in proœmio lib. III: Terrarum orbis universus in treis dividitur partes; Europam, Asiam, Africam. Origo ab occasu Solis & Gaditano fretu; quâ irrumpens Oceanus Atlanticus, in maria interiora diffunditur. *. Quindecim millia passuum in longitudinem, quas diximus, fauces Oceani patent, quinque millia in latitudinem; à vico Mellariâ Hispaniæ ad promontorium Africæ Album; auctore Turannio Graculo juxtâ genito. T. Livius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII millia passuum; ubi verò plurimum, X millia. Tam modico ore iam immensa æquorum vastitas panditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. frequentes quidæm tenia candidantis vadi carinas terriant. quâ de causâ Limen interni maris multi eum locum adpellavere. Et Plinii epitoma-¹⁰ tor Solinus, cap. XXVI: Gaditanum fretum à Gadibus dictum. Atlanticus æstus in nostrum mare discidium orbis immittit. nam Oceanus, ab occasu Solis irrumpens, levo latere Europam radit, Africam dextro; scissisque Calpe & Abilâ montibus, inter Mauros funditur & Hispaniam: ac fretu isti, cuius XV millia passuum efficit longitudo, latitudo vix septem, quodam ostio aperit limen interni æquoris. Legendum censeo: fretu isto, *, veluti quodam ostio. nisi legere malis; freti istius, *, quodam ostio: quod minùs congruum. Nostri igitur etiam freti Siculi longitudo intra angustias, sive limen, seu ostium, sive, ut Manilius vocat, portam Siculi Tusciq; maris censenda est: nimirum in Italiæ latere à Scyllâ promontorio ad promontorium usque Leucopetram, millium passuum XXVI III; in latere verò Siciliae, à Peloro promontorio ad promontorium, quod sub Itala opido è²⁰ regione Leucopetræ prominat, millium XXVII. Quidæm angustia freti ab septemtrionibus Peloro & Scyllâ, ab austro Leucopetrâ & Italcnsi promontorio includuntur. Summa igitur Freti Siculi longitudo est XXVI III circiter millium passuum. latitudo verò, ubi minimum, inter Pelorum & Cænym, quod vulgò nunc Coda della Volpe dicitur, mille quingentos passus, ubi plurimum, inter Italcnsè promontorium & Leucopetram, XII millia patet.

Freti Siculi longitudo & latitudo.

CAPVT VI.

Trium Siciliae promonteriorum forma. Pelorum promontorium. Neptuni templum. ³⁰ Messana urbs; quæ antea Zancle. Pelorias sive Pelorus mons, qui & Neptunius: & in hoc Specula. Chalcidicus mons. Eunes sive Senes locus seu mons. Fauces Mylenses & Taurominitana. Argennum & Drepanum promontoria.

Sed tempus est, fretu relicto in ipsam regredi insulam; singulaque eius loca, quæ veterum celebrata sunt auctorum monumentis, exponere. Primum igitur ora dicatur maritima: atque ante alia id insulæ latus, quod, in ortum Solis conversum, Peloro Pachynoque finitur promontoriis. Quamquàm haud abs re nec incommodum fuerit, pauca quædam in universum de trium insulæ promontorio-⁴⁰ rum formâ præmittere.

Trium Siciliae promontiorum forma.

Ipsæ equidem tres ἀκρῆι, à quibus insula nomen Trinacriæ accepit, Latinis auctoribus promontoria dicuntur pariter omnibus: at vocabulo minùs proprio: quidpe quum promontorium propriè sit mons longiùs à reliquâ orâ in mare prominens; illæ verò Siciliae tres ἀκρῆι loca sunt depressa, & litore plano apertoque; humo Pelorus arenaceâ; Pachynus & Lilybaeum, saxea. Penuriâ id alius vocabuli, an per errorem à Latinis factum sit, etiam nunc ambigo. primi certè Græci per vocabulum ἀκρῆι non promontoria heic intellexerunt; sed tria illa extrema sive extremitates insulæ, longiùs in mare protensas. quare rectiùs Pindarus, ut supra cap. I I adnotatum, τριγλώχιστα dixit insulam, id est, tricuspitem, quàm Lycophon τριδακρον, triverticem, ⁵⁰ & Nonnus τριἀκρωτων, tricuspitem, & τριλοφον, tricollem. Malè profectò, ac magis poëtice, quàm historice de Cænny ac Peloro cecinit Homerus, Odyssææ lib. XI I, his verbis:

Οἱ δὲ δύο σιόπιλοι· ὁ μὲν ἔργον Δρυὶ ἰκάνει
Ὁ δὲ κερυφῆ, νεφέλη δὲ μιν ἀμφιέβριχε
Κυαιή· τὸ μὲν ἔπειτ' ἰραοῖ, ἔδραπ' αἰθρη
Κεῖνος ἔχει κερυφῆ, ἄτ' ἐν θέρει, ἄτ' ἐπ' ὥρη.

* * *

τὸν δ' ἔπειρον σκόπελον χθαμαλώπρον ὄψῃ, ὀδυσσεύς.
Πλησίον ἀλλήλων· καὶ κεν δαίσις ἔσται.

Hoc est:

*Sunt autem duo scopuli. quorum alter altum attingit caelum
Acuto vertice; nubesque eum circumdat
Astra: quae numquam recedit: neque umquam serenitas
Illius occupat verticem; neque aestate neque autumno.
Alterum verò scopulum humiliorem videbis, Phlysses,
Propè adinvicem. ac sanè iaculo attigeris.*

10 Ab Homero haussisse videntur eundem errorem alii postmodum auctores. in quibus Ovidius Factor. lib. III ita canit:

*Terra tribus scopulis vastum procurrit in equor
Trinacris.*

Nonnus, Διονυσιακῶν lib. II:

Ἀλλὰ βαθυκρήμνοισι παρὲς Φίγγου καλῶναις
Σικελίῃ τελευτῶν ὄλον τυφῶνα δεχέσθω.

Id est:

*At profunda praecipitia habentibus constringens collibus
Sicilia triceps totum Typhonem accipiat.*

Et lib. XIII:

Οἱ πὶ δόμους ἐδάσαστο παρ' ὀφρυόνα Πελοῦρα

Hoc est:

Quaeque domos partiti sunt prope cliuosum Pelorum.

Et inter historicos Iustinus lib. III: *Tam ipsa Italiae Siciliaeque vicinitas, jam promontorium altitudo ipsa ita similis est, ut quantum nunc admirationis, tantum antiquis terroris dederit, credentibus, coeuntibus in se promontoriis, ac rursum discedentibus, solida intercepta absunisque navigia.* Certè nec scopulus heic in Pelori ἀκρῆ nec altitudo ulla: sed planà, ut antè dixi, depressoque & arenosà humo in mare ea excurrit. Atque de arenà quidem inaudiverat Silius poeta; quamvis perperam *celsum* ei cum reliquis

30 adscripserit. sic enim lib. XIII ait:

Celsus arenosà tollit se mole Pelorus.

Non eos intellexisse Homerum scopulos sive montes, qui interiùs, ad v millia passuum à Pelori extremo remoti, hinc ad Messanam & Tauromenium Siculumque æquor, illinc ad Tuscum mare protenduntur, patet ex eo, quod χθαμαλώπρον, id est, *humiliorem* hunc Siciliae scopulum ait esse Scyllæ scopulo; quum tamen hoc illi longè sublimiores: quidpe qui inter altissima totius insulae juga computentur, ut postea ostendetur. Atque ista Pelori arenosa humilitas causam fabulae praebuit, quam Diodorus refert lib. III his verbis: φασὶν οἱ παλαιοὶ μυθογενεῖσι, τὴν Σικελίαν, παρὲς τὴν χερρόνησον ἔσθαι, ὕψερρον ἡμετέρας νήσον, ὡς αἰτιασθε αἰτίαι. τὸν ἰσθμὸν κατὰ τὸ σενόπελον ὑπὸ δισοῖν πλάτων ἡμετέρας περὶ τοῦ ἀναστράγγου, καὶ τὸν τόπον ὅπου τὰτα ἔργον ὀνομασθῆναι. * Ἡσίοδ' δὲ ὁ ποιητὴς φησὶ τελευτῶν, ἀναπέπληται ἔπειτα πλάγος, ὡς ἔλενα περὶ τὴν τῆς Πελοῦρα ἡμῶν ἀκρωτήριον. Id est: *Antiqui fabularum scriptores, Siciliam quondam peninsulam fuisse perhibent: ex qua postmodum insula sit facta hac ratione: Quae parte isthmus in arctum maximè constrictus à duobus utrimque maris lateribus adluitur, disruptum fuisse: & locum inde Rhegii nomen accepisse.* * At Hesiodus poeta contrarium statuit. latius quidpe diffuso Æthic mari, promontorium quod apud Peloriadem situm est, ab Orione aggerum molibus eductum esse. Sed ex hoc loco diserte liquet, non ipsum extremum humilis arenosaeque terrae excursum, sive, ut Hesiodus adpellavit, τὸ χῶμα, id est, *aggerem*, qui unà cum Cerny Italiae promontorio angustias freti conficit, dictum proprie fuisse antiquissimis mortalibus Pelorum; sed praedicta illa altissima juga: quae etiam ab hoc altitudinis magnitudinisque argumento id nominis acceperunt; ut mox ostendam. Cæterum in Lilybæo promontorio admodum erravit Priscianus: sive is fuerit Rhemnius Fannius, Dionysii, Orbis terrarum descriptoris, interpres; ita de tribus insulae promontoriis loquens:

*Procurrens Pachyno longè, claustrisque Pelori,
Exterrensque ratibus Lilybæi cantibus aspris.
Eminet ad Zephyrum Lilybæo.*

In Pachyno item Virgilius, Aeneid. lib. III:

*Hinc altas cauteis projectaque saxa Pachyni
Radimus.*

Et eodem libro antea:

Præstat Trinacrii metas lustrare Pachyni.

Et item Claudianus, de Raptu Proserpinæ lib. I:

Caput inde Pachyni

Respicit Ionias protentis rupibus oras.

Utrumque poetam eminens & sublime intellexisse promontorii saxum, non verò præruptum eius & altum sub maris fluctibus litus; patet è vocabulis, *meta* & *caput*. 10 neque verò præternavigans Aeneas tam propè accedere in mari sibi ignoto ausus fuisset, uti dignoscere potuisset altitudinem litoris abrupti infra undas. Sed veram trium promonteriorum faciem ipse jam olim observavit prædictus poeta Ovidius, alio loco; ubi *tribus linguis* in mare excurrere insulam dixit. Verba eius sunt *Μεγαροφώσεων* lib. XIII ista: ——— *Intrant*

Sicaniam. tribus hæc excurrit in æquora linguis.

E quibus imbriferos versa est Pachynos ad austras:

Mollibus expositum zephyris Lilybeon: ad arctos

Æquoris expertes spectat boreamq. Peloros.

Sed hæc de uniuersorum trium promonteriorum formâ dixisse sufficiat. nunc ad 20 institutum ordinem pergo.

PELORVM
promonto-
rium.

Fretum igitur Siculum stringitur *duobus promontoriis; ex Italiâ Cary, è Sicilia Peloro*: ut cum Plinio compluribus aliis supra audivimus auctores. PELORVM promontorium nunc vulgò accolis dicitur *Capo di Faro*; à freto, quod vulgò vocatur *Lo Faro*: & *Capo della torre di Faro*; à turri seu pharo, quæ ad dirigendos navium cursus in eo excitata est. Antiquum illud vocabulum unde ei inditum, ostendere voluit Mela, lib. II, cap. VII. *Pelorum*, inquit, quod, in Italiam vergens, Scyllæ adversum est. *Causa nominis Pelorus gubernator, ab Annibale ibidem conditus. quem idem vir, profugus ex Africâ, ac per ea loca Syriam petens, quia procul intuenti videbantur continua esse litora & non pervium pelagus, proditum se arbitratus, occiderat.* Et Val. Maximus, lib. VIII, cap. VIII: *Itaque minus miror, apud trucem & sævum Annibalis animum defensionis locum innoxio gubernatori non fuisse. quem, à Petiliâ classe Africam repetens, freto adpulsus, dum tam parvo spatio Italiam Siciliamque inter se divisas non credit, velut insidiosum cursus rectorem interemit. posteaque, diligentius inspectâ veritate, tunc absolvit, quum eius innocentiam nihil ultra sepulcri honorem dari potuit.* Igitur angusti atque æstuosi maris alto è tumultu speculatrix statua tam memoriæ Pelori, quam Punicæ temeritatis ultra citraque navigantium oculis expositum indicium est. Apud Melam etiam scribendum existimarem, profugus ex Italiâ, ac per ea loca Africam petens; ni ex Livii libro XXXIII constaret, Annibalem, quum Romanorum legati cum apud Carthaginiensibus accusatum venissent, Carthagine Tyrum, Syriæ urbem, navi profugisse. Verum rei falsæ ne constans quidem sibi ipsi atque concors fatisque apta ab auctoribus adfingi potuit historia. quid enim à 40 Petiliâ, quod opidum ad Scylacium sinum hodiè *Belcastro* dici, in Italiæ opere ostendi, Africam & Carthaginem petenti transitio fuit per fretum Siculum? quid item ex Africâ à Carthagine in Syriam ad Tyrum naviganti? An verò Annibal, per XVII annos in Italiâ maximè verò in Lucanis ac Brutiis moratus, ignorare potuit, Siciliam ab Italiâ maris angusto freto esse divisam? Nugæ sanè, ac mera otiosorum ludibundorumque hominum figmenta. Ne tamen suspiceris, aliud quoddam Brutiorum ad Inferum sive Tuscum mare nominasse Valerium opidum; Servius quoque idem nominavit, ad hos Virgilio in Aeneid. lib. III versus:

Ast ubi digressum Sicule te admoverit oræ

Ventus; & angusti rarefcent claustra Pelori.

Ubi ita Servius: *Pelorum, promontorium Siciliae est, secundum Sallustium; dictum à gubernatore Annibalis, illic sepulto: qui fuerat occisus per regis ignorantiam, quum se eius dolo propter angustias freti crederet esse deceptum, veniens de Petiliâ. quamquam legerimus, etiam antè Pelorum dictum.* Solvissè à Petiliâ Annibalem, etiam ex Livii historiâ perspicitur, is quidpe lib. XXX, *Annibal*, inquit, jam hoc ipsum præfagiens animo, præparaverat antè naveis. Itaque inutili militum turbâ præsidii specie in opida Bruttii agri dimissâ, quod roboris in 50 exerci-

exercitu erat, in Africam transvexit; multis Italici generis, quia, in Africam sequenturos abnuentes, concesserant in Iunonis Lacina delubrum, inviolatum ad eum diem, in templo ipso saepe interfectis. Videlicet templum id XXXIII haud amplius à Petiliâ aberat passuum millia.

Sed STATVA illa SPECVLATRIX, sive TURRIS PELORI, cuius fuerit originis atque usus, Strabo maximè ostendit, lib. III; ubi de Columnis Hercu-

STATVA
speculatrix,
sive TUR-
RIS Pelori.

10
20
30
Tò δὲ τὰς ἠσιδίας ἢ ἢ ὄρη μὴ φάσκειν εἰκίναει εἰλαίαι, ἀλλὰ ζητεῖν ὅτι τῶν κυρίως λεγομένων σήλων, τὰς τῆς οἰκιστικῆς ὄρας, ἢ τῆς στρατιᾶς τῆς Ἡρακλέους, ἔχει μὲν ἕνα νοδὸν. ἔθ' ἄρα παλαιὸν ὑπεῖρε τὸ πῆμα τῶν τριῶν ὄρας, κατὰπερ οἱ Ῥηγῖνοι τῶν σήλων ἔθεσαν, τῶν δὲ τῶν προσημῶν κειμήλιον, πυργίον τι· καὶ ὁ τοῦ Πελώρα λεγομένου πύργου αἰτίαι τῆς αὐτῆς τῆς σήλων· καὶ οἱ φιλαίνων λεγομένοι βοιωτοὶ, κατὰ μέστω πα τῶν μετὰ τῶν Συρπῶν γῆν· καὶ ὅτι τῶν ἰδμῶν Κορινθιακῶν μνημονόσεται εἰλη πρὸς ἰδρυμένη πῶστρον. Id est: Quod autem dicunt, insulas istas aut monteis non referre columnarum formam; & quod queruntur columnæ propriè sic dictæ, quæ sint terminus Orbis terrarum, & expeditionis Herculeæ meta: id sanè ratione haud caret. quidpe vetusti fuit moris, huiusmodi ponere limites: quemadmodum Rhegini columnæ loco ad fretum posuere turriculam; cui opposita est turris, quæ vocatur Pelori. quales item sunt Philenorum ara, in medio ferè terra, quæ est intra Syrtis. qualis item in isthmo Corinthiaco memoratur posita antiquitus columna. Strabo igitur de illo Annibali-
ci gubernatoris sepulcro seu tumulo aut nihil audivit, aut saltem nihil credidit. At neque Polybius, qui ipso bello Annibalico vixit, paulloque post historiam suam edidit, quidquam de isthac vocabuli origine adnotavit lib. I, ubi Pelorum promontorium memorat, in narratione primi belli Punici. Certum igitur est, quod Servius ait, etiam ante Annibalicum bellum dictum fuisse Pelorum. Imò ipsum illud ingens montium jugum, quod hinc Messanæ, ut dixi, & freto, illinc Tusco mari imminet, dictum antiquissimis huius insulæ Græcis cultoribus fuit Πελώρις & Πελωρείας· à Græcâ haud dubiè voce πέλωρ, quæ ingens & immane monstrum significat: unde derivativum est πέλωρ, id est, ingens, immanis, immensus, & monstruosus. A magnitudinis itaque & altitudinis argumento dictum montium jugum id nominis fortitum est. Statua autem illa speculatrix, sive Turris Pelori nulli alii jam antiquissimis temporibus, unâ cum adversâ Statuâ seu Columnâ sive Turri Rheginâ, posita fuit usui, quam uti fretum transmittentibus litus atque locum commonstrarent, quò naves essent adpellendæ. Hinc etiam ipsa Pelori turris TRAIECTVS alio nomine vocitata est. sic enim habet Antonini Itinerarium:

TRAIECTVS
freti.

Consentia		Consentia	
Ad fl. Sabatum	XVIII.	Ad Sabatum fl.	XVIII.
Ad Turris	XVIII.	Ad Turres	XVIII.
Ad fl. Angitulam	XIII.	Vibona	XXI.
Nicotera	XXV.	Nicotera	XVIII.
Ad Mallias	XXIII.	Ad Mallias	XXIII.
Ad Columnam	XIII.	Ad Columnam	XIII.

40

Trajecto	
Messana	XII.
Tamaritio palmarum	XX.
Per Tauromenium Naxo	XV.
Acio	XXIII.
Catina	IX.

50 Numerantur autem hodièque ab ipso Pelori extimo excursu & eius turri, quæ vulgò Faro vocatur, ad Messanam usque XXI millia passuum: quamquam re verà haud amplius sint XI. Eodem igitur situ, quo nunc dicta turris est, olim etiam statuam illam speculatricem fuisse, patet ex Strabonis simul loco præscripto & Antonini isto itinere. Valerius Maximus in alto tumulo posuit; quia cum reliquis suprâ memoratis auctoribus Pelori excursum putavit esse montem.

De cætero notandum est, ipsum promontorii vocabulum plerumque masculino genere dici PELORVS. Ovidius dicto μέγαροφώσεων lib. XII:

— Spectat boreamq, Pelorus.

G 4

Silius

Silius, dicto lib. XIII:

Celsus arenosâ tollit se mole Pelorus.

Plinius, lib. III, cap. V III: *Ipsius Triquetra promontorium Pelorus vocatur, adversus Scyl- lam vergens in Italiam.* Et postea: *Tyndaris colonia. opidum Myle.* Et, unde capimus, *Pelorus.* Solinus cap. XI: *Pelorus adversam vespero Italiam videt.* Martianus lib. VI: *Pelorus adversam occasu Italiam inspicit.* Et ita Straboni quoque, dicto lib. III, ac Pro- lemaeo, in descriptione Siciliae, Πέλωρος ἀπὸς ἀπὸς, id est, *Pelorus promontorium.* Et Apol- lonii scholasticus, ad Ἀργοναυλικῶν lib. IIII: Σικελία δὲ ἐκαλεῖται Τριμακρία τὸ πρὸς πρὸν, ἀπὸ τῶν τρεῶν ἀκρῶν ἔχειν, Πάχυνον, Λιλύβαιον, Πέλωρον. id est: *Sicilia ante Trinacria vocata est, quod tria habeat promontoria, Pachynum, Lilybaeum, Pelorum.* Alioquin verò plerisque Græcis auctoribus dicitur Πέλωρος & Πελοριάς, PELORIS & PELORIAS. Dionysius, Orbis terrarum descriptor:

Ἀκρῶν δὲ οἱ, Πάχυνός τε Πέλωρος τε Λιλύβη τε.

Promontoria sunt ei, Pachynus, Peloris, & Lilybae.

Tzetzes ad Lycophronem: *τετρα γὰρ ἀκρωτήρια ἔχει, Λιλύβαιον, Πάχυνον, Πέλωριν, ἢ Πέλωριν.* Hoc est: *Tria enim habet promontoria; Lilybaeum, Pachynum, Peloridem.* Apollonii scho- liaestes, ad dictum lib. IIII: *τῶν τριῶν ἀκρωτηρίων ἀφορᾷ πρὸς Ἰταλίαν ἡ Πέλωρος.* hoc est: *Ex tribus promontoriis Italiam spectat Peloris.* Polybius, dicto lib. I: *τὸ ἕως τῶν ἀκρῶν κει- κειμένον ἀκρωτήριον περὶ τὸν Πέλωριν.* id est: *Quod in septentriones vergit promon- torium, vocatur Pelorias.* Diodorus dicto lib. IIII: *Ἡσιόδῳ δὲ φησὶν, Ὀρίωνα περὶ τὸν Πέλωριν κειμένον ἀκρωτήριον.* id est: *Hesiodus ait, Orionem aggerum mo- libus eduxisse promontorium, quod ad Peloriadem situm est.* Et lib. V: *τῶν ἡ τριῶν πλοῦτων ἢ πλοῦτων τῶν Πέλωριν, ἢ τῶν Λιλύβαιον ἢ τῶν Πάχυνον.* hoc est: *Ex tribus lateribus id quod à Peloriade ad Lilybaeum protenditur, stadiorum est CCCC.* Straboni etiam lib. VI, in descriptione Siciliae, dicitur recto casu ἡ Πέλωρος, & obliquis, τὸ Πέλωριν, & τὸ Πέλωριν. unde mihi dubium est: an ipse Strabo eodem libro ante, in descriptione Cænis Italiae promontorii, quod Peloro est aduersum, scripserit τὸ Πέλωριν. Cæterò Græcis hæc vocabuli formationes Latini quoque nonnumquam sunt imitati. Cicero, in Verrem lib. V: *Facilius fuerit ad Oceanum pervenire, quam ad Peloridem accedere.* Mela, lib. II, cap. VII: *Inter Lilybaeum & Peloridam, Panormus & Himera.* Ovidius, Fastor. lib. IIII:

Iamque Peloriaden, Lilybaeque, jamq; Pachynon

Lustrarat, terre cornua prima sua.

Ipse tamen Cicero, eodem libro postea, *Pelorum versus navigabant, atque ad Pelori li- tus pervenerat, & adpulsi ad Pelorum navibus, dixit.* Sic Solinus paucis in verbis utroq; usus est vocabulo, dicto cap. XI. *Pachynus, inquit, ad spectus in Peloponnesum & meridia- nam plagam dirigit: Pelorus adversam vespero Italiam videt: Lilybaeum in Africam exten- ditur. inter quæ Pelorias præstat.*

Porro Pelorus quia angustiori lingua seu cuspide in mare excurrit, quam reliqua duo promontoria, hinc Virgilius, dicto Aeneid. lib. III, ait

Angusti rarefcent claustra Pelori.

Et eodem libro postea:

Ecce autem boreas, angustâ à sede Pelori

Missus, adest.

Naturam soli in Peloro ita describit Solinus, loco proximè dicto: *Inter quæ Pello- rias præstat, soli temperamento egregio; quod neque humido in lutum madefiat, neque fasscat in- vagum pulverem siccitate. Ea ubi retrorsum recedit, & in latitudinem panditur, tres lacus ob- tinet. quorum unus quod piscium copiosus est, non equidem ad miraculum duxerim; sed, quod ei proximus, condensis arbusculis inter virgultorum opaca feras nutriat, & admissis venatibus per terrenos tramites, quibus pedestres accessus excipit, duplitem piscandi venandique præbeat vo- luptatem, numeratur inter eximia. tertium ara adprobat; quæ, in medio posita, brevia divi- dit à profundis. quæ ad eam pergitur, aqua crurum tenuis pervenit: quod ultra est, nec explo- rari licet nec attingi: & si fiat, qui id ausus fuerit, malo plectitur; quantamque sui partem in- gurgitaverit, tantam it perditum. Ferunt, quemdam in hæc alta, quam longissimam poterat, jecisse lineam. eam ut reciperet, dum merso brachio nisum adjuvat, cadaver manum factam. LA CUS hi etiamnum exstant, falsis aquis: quas per subterraneos meatus mare im- mittere creditur. Lacuum qui minor, à Pelori extimo excurfu ad teli jactum re- motus,*

LACUS mi-
randi in Pe-
loro.

motus, piscibus scater. proxima autem ei virgulta, densa atque opaca, lepores, attagines atque perdices magnâ copiâ nutriunt. Proximus hinc lacus hiberno tantum tempore stagnat. Tertius, in quo quondam ara consecrata, hodiè que tetra suo odore proximanteis abigit.

ARA ista cui deorum dearumve fuerit consecrata, equidem nescio; nisi Neptuno suspicari liceat. nam **TEMPLVM** in Peloro fuisse **NEPTVNI** antiquissimum, **NEPTVNI templum.** Hesiodus vetustissimus apud Diodorum est auctor. Dicto lib. IIII ita scribit Diodorus: Ἡσίδοϛ ἡ ὁ ποιητὴς Φησὶ, ἀναπειθαυρῆς ἔπιλάγης, ὠρίωνα περιχώσται τὸ κατὰ Πελοριάδα κείδρον ἀκρωτήρων, καὶ τὸ τίμυρον ἔπι Ποσειδῶν καὶ θεοκενῶσαι, πμῶιδρον ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων Δαφροσίως. Id est: *Hesiodus poëta ait, latius illic diffuso mari, Orionem promontorium, quod apud Peloriadem situm est, aggerum molibus eduxisse; templumque Neptuni in eo exstruxisse, quod religiosissime ab incolis colitur.* Apud Cicronem ac Livium quòd Pelori vocabulum legitur tamquam opidi alicuius, id mendum est librariorum pro Helori opidi nomine; ut suo loco ostendetur.

Cæterum Peloro monti subiectum litus eidem Solino dicitur **PELORITANA ORA**; **PELORITANA** Peloro promontorio ad Onobalam amnem, qui vulgò est *Cantara*. *Peloritana*, inquit, *tana ora. ora habitatur colonia Tauromeniâ.* Hæc nunc vulgò vocatur *Taormina*; ut pòst ostendetur.

Post XII ab extimo Pelori excursu millia passuum sequitur in dictâ orâ Peloritana **MESSANA urbs**, antè **ZANCLE** dicta. nunc vulgari vocabulo est **MESSANA urbs**; **ZANCLE** *Messina*; omnium totius insulæ principatum sibi vindicans. Memoratur antiquis auctoribus, Herodoto, Thucydidi, Polybio, Marciano Heracleensi, I. Cæsari, Cicero, Ovidio, Strabono, Melæ, Plinio, Sillio, Diogeni Laërtio, Pausania, Solino, Stephano, Festo, Orofio, Aethico, Nonno, Eusthatio, & Itinerariis Romanis. Græcis scriptoribus dicitur **Μεσσηνία**, **MESSENE**. unde *opidani* **Μεσσηνῖοι**, **MESSENII**. At in nummo antiquo, qui Syracusis mihi exhibitus fuit, Græcis etiam literis erat **ΜΕΣΣΑΝΑ**; unde Latinorum est **MESSANA**. & inde in aliis nummis compluribus *opidani* **ΜΕΣΣΑΝΙΟΙ**, id est, **MESSANII**. Sed & illa Peloponnesi urbs, **Μεσσηνία**, unde hæc Sicula nomen accepit, Damageto in epigrammate dicitur **Μεσσηνία**, hoc versu: οὐτ' ἄπο Μεσσηνίας, ἔτ' Ἀργόθεν εἰμι πάλαισας.

30 *Neque à Messanâ, neq; ab Argo sum luctator.*
Et ita Latino etiam poëtæ Statio, in Achilleid. lib. III:

Murorum tormenta Pylos Messanag tradunt.

Apud Stephani epitomatoem ita legitur: **Μεσσηνία**, καὶ χώρα, καὶ πόλις. Στραβῶν ἐν δόξῃ. χώρα ἡ ἢ Μεσσηνία, καὶ Μέσση, κατὰ συνκοπὴν, ἢ Μέσση καὶ Μεσσηνία, ὡς πνεσ. ἔστι ἡ καὶ αἰθὴ Μεσσηνίας, ἢ Σικελίας. καὶ χώρα Μεσσηνίας, δι' ἐνὸς σ, ὑπὸ τῷ δύο πλάτων αὐτῶ μεσσηνίῃ, ὡς Ἀσίνιος Καδράτιος Φησιν. Hoc est: *Messene, regio & urbs Straboni lib. V III. regio autem dicitur Messenia; & Messe, per syncopen: sive Mese, & Mesene; ut quidam scribunt. Est & alia Mesene, in Sicilia: & item regio Mesene unico s; in medio duorum fluminum illic posita; ut Asinius Quadratus tradit.* Hæc erat Asiæ: illa Strabonis Peloponnesi. Sed ut hæc Peloponnesi **Μεσσηνία**, sic ista Siciliæ quoque urbs promiscuè, modò gemino modò simplici apud scriptores reperitur σ scripta. In antiquis tamen nummis omnibus geminato, ut antè dixi, σ legitur **Μεσσηνία** & **Μεσσηνίων**. atque ita apud Latinos constanter *Messana*. Mela, lib. II, cap. VII: *A Peloro ad Pachynum ora qua extenditur, hæc fert illustria: Messanam, Taurominium, Catinam, Megarida, Syracusas.* Solinus, cap. IX: *Opidum Messana Rhegio Italiae oppositum est.* Plinius, dicto lib. III, cap. VIII: *A Peloro, opidum Messana.* Et sic aliquoties Ciceroni vocatur in Verrinis. Hinc opidani sunt Festo Pompeio **MESSANENSES**; ut infra videbimus. At ἄπο τῷ Ζάγκλης, id est, à **Zancla**, Græcis auctoribus pariter omnibus sunt **Ζαγκλαῖοι**, **ZANCLAEI**. De hoc urbis nomine ita tradit Herodotus, lib. VII: ὁ ἡ Κάδμῳ ὄρχητο ἐς Σικελίαν. ἔθω μετὰ Σαμίω ἐχε πὲ καὶ κατοίκησε πόλιν Ζάγκλην, τὴν ἐς Μεσσηνίαν μετὰ βαλῆσαι τῆνομα. Id est: *Cadmus in Siciliam concessit. ubi unâ cum Samiis tenuit atque incoluit urbem Zanclen; quæ mutato nomine dicitur Messene.* Hinc mirâ brevitate historiarumque confusione Plinius, loco proximè dicto: *Zanclai Messeniorum in Siculo freto.* Originem vocabuli simul & urbis variam tradidère auctores. Epitomator Stephani: **Ζάγκλη**, πόλις Σικελίας. Ἐκατὰ Εὐρώπη. οἱ μὲν δὲ Ζάγκλην γηγροῦς, ἡ δὲ κρῶν Ζάγκλης. οἱ δὲ Διὸς τὸ ἐκεί Κρόνον τὸ ἀρεπῆνον δακρυύσαι, ὃ τὸ πατρὸς ἀπίσσει αἰδοῖα. Νικανδρῶ ἐν τῷ δικάτῳ Σικελίας.

Καί τινι καὶ Ζάγκλης ἑδᾶν δρεπανηίδῃ ἄστ.

τὸ γὰρ δρέπανον οἱ Σικελοὶ Ζάγκλον καλοῦσιν. Id est: Zancle urbs Sicilia; auctore Hecateo, in Europa. Hanc alii à Zanclo terrigenâ, vel à fonte Zancle; alii inde dictam volunt, quod Saturnus ibi falcem abscondiderit, qua patris pudenda profecuerat. Nicander, de Sicilia lib. x:

Quamvis & Zancles falcate combussit urbem.

Nam falcem Siculi zanclon vocant. Tzetzes ad Lycophronis Alexandram: Τὸ δὲ δρέπανον ὡς δὲ Σικελοῖς Ζάγκλον καλεῖται. Id est; Falx Siculis zanclon dicitur. Eustathius ad Odyssæ lib. xii: Μεσσήνη, ἐν τῷ κατὰ Σικελίαν κόλπῳ τῆ Πελοποννήσου, πόλις μεγάλη, κτίσμα Πελοποννησίων Μεσσηνίων, ἢ ποτὶ καλυμένη Ζάγκλη, δι' ἣν ἔχει σκολιότητα. Ζάγκλιον γὰρ ὡς δὲ πῖς ἐκεῖ τὸ σκολιόν. ἔθεν καὶ Ζάγκλον τὸ δρέπανον. Id est: Messene, urbs magna in Sicilia ad Pelori sinum; opus Peloponnesium Messeniorum: olim Zancle dicta, ab eâ, quam habet, curvitate. quidpe curvum huius regionis hominibus dicitur zancilon. unde etiam falx vocatur zanclon. Sed hæc è Strabone; quem post videbitus. Hinc igitur Silius, lib. xiiii:

Nec Zanclea gerunt obscuram mænia famam;

Dextera quam tribuit posito Saturnia telo.

Et Ovidius, Fastor. lib. iiii:

Quique locus curve nomina falcis habet.

Idem tradit antiquus in primis rerum auctor Thucydides, lib. vi; ubi etiam varios urbis recenset cultores. Ζάγκλη δὲ, inquit, τῶν μὲν ἀρχαίων ἀπὸ Κύμης, τῶν δὲ Ὀπικῶν Χαλκιδικῆς πόλεως, ληστῶν ἀφικουμένων ἀκίσθη ὑπερον ἢ ἀπὸ Χαλκιδῶν καὶ τῶν ἄλλων Εὐβοίας πολέθῃ ἐλθὼν συγκαταπέμψαντο τῶν γλῶσσῃ καὶ οἰκιστοὶ Πελοποννησίων καὶ Κρητικῶν ἐξήγοντο αὐτῶν, ὁ μὲν ἀπὸ Κύμης, ὁ δὲ ἀπὸ Χαλκιδῶν. ὄνομα δὲ τῶν μὲν παλαιῶν Ζάγκλη λέγεται τῶν Σικελῶν κληθείσιν, ὅτι δρεπανοειδὲς τὸ χωρίον τῶν ἰδεῶν ἐστὶ, τὸ δὲ δρέπανον οἱ Σικελοὶ Ζάγκλον καλοῦσιν. ὑπερον δὲ αὐτῶν μὲν ὑπὸ Σαμίῳ καὶ ἄλλων Ἰώνων ἐκτίθησαν, οἱ, Μήδης Φόροντες, περὶβαλον Σικελία. τὸς δὲ Σαμίῳ Ἀναξίλας, Ῥηγίων τύραννος, ἔ πολλῶν ὑπερον ἐκβαλὼν, καὶ τῶν πλείων αὐτοῖς συμμίλων αὐθραίων οἰκισίας, μεσσηνῶν ἀπὸ τῶν αὐτῶν παρχαίων πατριδῶν ἀνωμίμασε. Hoc est: Zancle ab initio à piratis Cumæis, qua civitas Chalcidica est in Opicis, inhabitata fuit. postmodum vero Chalcidensium & reliqua Eubæe multitudo eo profecti regionem eam incoluerunt. cuius colonia duces fuere Perieres atque Cratæmenes, alter è Cumis, è Chalcide alter. Vocabatur autem primum urbs ab Siculis Zancle; quia speciem falcis locus is habet. falcem enim Siculis zanclon adpellant. Ceterum illos postea Samii & nonnulli alii Iones, Medos fugientes in Siciliam profecti, eiecerunt. Samios haud ita multo post Anaxilæus, Rheginorum tyrannus, eiecit: urbemque hinc hominibus cum ipsis permixtis frequentatam, à patria, ex qua antiquam originem traherebat, Messenen adpellavit. Paulo aliter hæc refert Pausanias, in Messenica. Ἐάλω δὲ, inquit, ἡ Εἴρα, καὶ ὁ πύλεμος ὁ δόπρος Λακεδαιμονίων καὶ μεσσηνίων τίλῃ ἔχων, Ἀθηναίοις ἀρχοῦν Ἀυτοδένες, ἔτι πρώτῳ τῶν ὀγδόων τῆ καὶ εἰκοστῆς Ὀλυμπιάδῃ. * * * * * καὶ πύλεμος ἢ ἐκέλευε Μεσσηνίῳ μὲν καὶ Ἐλακεδαιμονίῳ ἔχθρας λαβὼν λήθεις, παλάσσειος δὲ ἐς Σαρδῶν, κτησιδότης μετρίως τῆ νῆσον καὶ Ὀδαίμονια πρώτῳ. Ἐν πρώτῳ δὲ Ἀναξίλας πρὸς τὸς μεσσηνίους ἀπέστειλεν ἐς Ἰταλίαν καλῶν. ὁ δὲ Ἀναξίλας ἐτυράννει μὲν Ῥηγίῳ, πύλεμος δὲ διπλοζονος μὲν Ἀλκιδαμίδας. μεταφύσθη δὲ Ἀλκιδαμίδας ἐκ μεσσηνίας ἐς Ῥηγίον μετὰ τῶν Δελφιδήμων βασιλέως πλάτῳ. Οὗτῳ οὖν ὁ Ἀναξίλας τὸς μεσσηνίους μετεπέμπετο. ἔλθοις δὲ ἔλεγον, εἰς Ζαγκλαῖοι ἀξίφοροι μὲν εἰσι αὐτῶν, χωρῶν δὲ Ὀδαίμονια καὶ πλείων ἐν καλῶ τῆ Σικελίας ἔχουσιν. ἀ δὲ σφίσι ἐθέλειν, ἔφη, συγκαταπέμψαντο δουῶναι. Προσιδύον δὲ τὸν λόγον, ἔτις Ἀναξίλας διεβίβαζεν ἐς Σικελίαν αὐτῶν. Ζάγκλη δὲ τὸ μὲν ἐξάρχῃς κατέλαβον ληστῶν, ἔν ἐν ἐρίμῳ τῆ γῆ πιρσιαντες ἔσον ὡς τὸν λιμένα ὀρηθητῶν πρὸς πᾶς καταδρομαῖ καὶ ἐς τὸς Ἰπικίους ἐχρῶντο. ἡγεμόνες δὲ ἦσαν αὐτῶν Κρατιδῆμος Σαμίῳ, καὶ Πελοποννησίων ἐκ Χαλκιδῶν. Πελοποννησίων δὲ ὑπερον καὶ Κρατιδῆμος καὶ ἄλλος ἐπαρχοῦν τῆ Ἑλλάδος ἔδοξεν οἰκιστῶν. Τότε δὲ τὸς Ζαγκλαίους ὁ πῆ Ἀναξίλας ναυσὶν ἀναναρχίους ἐκίχησε, καὶ οἱ μεσσηνῶν μάχη πύλῃ. Ζαγκλαῖοι δὲ κατὰ γλῶσσῃ ὑπὸ μεσσηνίων ἐ ναυσὶν ἅμα ἐκ θελαόσης ὑπὸ Ῥηγίων πολιτοκλήροι, καὶ ἀλίσκοις σφίσι ἤδη τῆ τείχεος, ἵπτι πῆ βωμῆς θεῶν καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ φεύγουσιν. * * * * * μετὰ δὲ τῆτο ἤδη τὸς Ζαγκλαίους ἀίεσκον ἀπὸ τῆ βωμῶν, καὶ ἔρκυς δόντες, καὶ αὐτῶν παρ' ἐκείνων λαβόντες, ὠκισαν ἀμφότροι κοινῇ ὄνομα δὲ τῆ πόλει μετέθεσαν μεσσηνῶν αὐτῶν Ζάγκλης καλεῖσθαι. Ταῦτα δὲ ἴπτι τῆ Ὀλυμπιάδῃ ἐπέσχετο τῆ ἰνατίας καὶ εἰκοστῆς, μιλιπιάδῃ παρ' Ἀθηναίοις ἀρχοῦν. Id est: Captâ Grâ, finem habuit Messeniorum & Lacedæmoniorum secundum bellum; gerente Athenis supremum magistratum Autosthene; anno primo Olympiadis xxviii. Et mox: At Manticius, neque Messenes neque injuriarum, quas à Lacedæmonis accepissent, memoriam retinendam censet: verum esse primo quodque tempore in Sardiniam, magnam & copiis omnibus adfluentem insulam, transmit-

- tendum. Interea Anaxilas ad Messenios misit, qui in Italiam eos accerserent. Rhegii hic tyrannidem, quartus ab Alcidas, obtinebat. commigraverat vero Alcidas Rhegium post Aristodemi regis mortem. Ad Anaxilam itaque eius accersitu venire Messenii. quos ille docuit, perpetuum sibi esse cum Zancleis bellum. possidere illos uberem ac luculentum agrum, urbemq. valde opportuno Sicilia loco. quod si secum hostes confecissent, haec se illis traditurum. Hanc conditionem quum acciperent, traduxit eos Anaxilas in Siciliam. Zanclem ab initio praedones tenuerunt. locum enim vacuum circa portum immuniverunt; e quo in mare involare possent, rursusque a marinis excursionibus eo sese recipere. Horum vero duces fuere Cratemenes Samius, & Chalcidensis Perieres. hi & alios postmodum e Graecis colonos adsciscendos duxerunt. At tunc quidem Zancleos Anaxilas navali, terrestri praelio Messenii sudere. qui quum postea terram hinc a Messeniis, illinc mari a Rheginis obsiderentur; magnam jam parte muro-rum dejectam, ad aras & deorum delubra confugerunt. Ac tandem: Ab aris itaque excitarunt Zancleos: fideq. data & accepta, unam urbem incoluerunt. mutato vero nomine, pro Zancle Messeniam adpellarunt. Haec gesta sunt Olympiade xxviii; Miltiade Athenis summum magistratum obtinente. Ipsum Anaxilam Samios ad Zanclem occupandam accersisse, auctor est Herodotus, lib. vi: *μίλητον μὲν νῦν, inquit, μιλησίων ἡγήμωτο. Σαμίων δὲ πῶς τι ἔχουσι, τὸ μὲν ἐστὶς μῆδων ἢ ἑρατηγῶν τὸ σφετέρων ποιητὴν, ἑδαμῶς ἤρεσκε. ἐδοκέει δὲ μετὰ τὴν ναυμαχίαν αὐτίκα βελδομόροις, πρὶν ἢ σφί ἐς τὴν χερσον ἀπικέσθαι τὴν τετρα-
νον Αἰακία, ἐς ἀπικίλιν ἐκπέλειν, μηδὲ μρόντες μῆδοσι τε καὶ Λιάκισι δευθεῖν. Ζαγκλαίους
20 γὰρ οἱ δὸτὸ Σικελίας, τὸν αὐτὴν χρόνον πύθων πέμποντις ἐς τὴν Ἰωνίαν ἀγγέλλεις, ἐπεκαλέοντο τὰς Ἰω-
νας ἐς Καλλὴν ἀκτὴν, βελδομόροι αὐτίθι πῶλιν κτίσασιν Ἰώνων. ἡ δὲ Καλλὴ αὕτη ἀκτὴ καλεομένη ἐστὶ
μὲν Σικελῶν, πρὸς δὲ Τυρρῶν τὴν περὶ τὴν Σικελίαν. Τυρρῶν ὡν ὀππικαλομένων, οἱ Σάμιοι
μοδοῖσι Ἰῶνες ἐπέλασαν, σὺν δὲ σφί μιλησίων οἱ ἐκπέφραζοντες. ἐν αὐτῷ ποίοντι δὲ τι ζυμῆναις ἡμέ-
δαμ. Σάμιοι γὰρ κρημίζοντες ἐς Σικελίαν, ἐβρόντο ὅτι Λακροῖσι τοῖσι ἐπιζευροῖσι, καὶ Ζαγκ-
κλαίσι, αὐτίθι τε καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, τῷ οὐνόματι Σκυθῆς, περικαθέατο, πῶλιν Σικελῶν ἐξελθὼν
βελδομόροι. μάθων δὲ ταῦτα ὁ Ῥήγιος τύραννος Ἀναξίλειος, ὅτι ἐὼν Διέφορος τοῖσι Ζαγκλαίοι-
σι, συμμίξας τοῖσι Σαμίοις, ἀπαπέθει ὡς χερσὶν εἶη Καλλὴ μὲν ἀκτὴν, ἐπὶ δὲ ἰσθμῶν, εἰὼν χερσὶν,
τὴν δὲ Ζαγκλὴν ὄρεα, ἐσθῶν ἐρημὴν αὐτῶν. περὶ μὲν δὲ τῶν Σαμίων, καὶ ὄροντων τὴν Ζαγκλὴν,
ὁ δὲ ταῦτα οἱ Ζαγκλαίοι, ὡς ἐπύθοντο ἐχομένη τὴν πῶλιν ἐαυτῶν, ἐβόησαν αὐτῇ. * * **
- 30 Σάμιοι δὲ ἀπικαχθέντες μῆδων, δόνησι πῶλιν καλλίστω Ζαγκλῶν περικαθέατο. Hoc est: Ac Miletus quidem Milesius ita desolata est. Ceterum Samii, qui aliquid habebant, adeo id, quod sui duces erga Medos fecerant, non probabatur, ut, inito secundum pugnam navalem consilio, visum eis sit, priusquam eo tyrannus Aeaces veniret, in coloniam aliquo concedere, ne manentes Medis simul servirent & Aeaci. Per hoc idem tempus Zancle in Sicilia, missis in Ioniam, qui Iones ad condendam in Pulcro litore urbem sollicitarent (est autem Pulcrum litus Siculorum, in ea Siciliae parte, quae in Tyrreniam vergit.) soli ex Ionibus Samii cum iis qui effugere Milesius eo concesserunt. Qui dum, in Siciliam tendentes, ad Locros Epizephyrios pervenerunt, Zancle unam cum rege suo, nomine Scythe, urbem quamdam Siculorum oppugnabant. Id quum audisset Anaxilaus, Rhegii tyrannus, quod erat Zancleorum hostis, adiens Samios, sua-
40 sit, satius esse, ut Pulcrum litus, quo navigabant, valere sinerent; & Zanclem occuparent, viris vacuum. Samii persuasi Zanclem occuparunt. Id Zancle quum audivissent, urbi suae suppetias ferunt. Et postea: Samii itaque, a Medis liberati, Zanclem pulcherrimam urbem nullo negotio adepti sunt. At alios rursus huius urbis conditores facit Strabo lib. vi. Ἡ δὲ μεσσηνία, inquit, τὴν Πελοποννήσου ἐν χερσονήσῳ καμφομένης ὀππικῆς πρὸς ἑω, καὶ μαζάλλω ἰνὰ πείσης. ἀπὶ τῆς ἑω Ῥήγιος διαρμα ἐξήκοντα σταδίων, τὴν Σηλίδος πλὴν ἑλαπίον. κλισμα δὲ ἐπὶ μεσσηνίων, τὴν ἐν Πελοποννήσῳ, περὶ ὧν τὸνομα μετήλλαξε, Ζαγκλὴ πρὸς τὸν καλεομένην, Διέ τὴν σκολιότητά τῶν τῶν (Ζαγκλιῶν γὰρ ἐκαλεῖτο τὸ σκολιόν.) Ναξίων ἔσσι πρὸς κλισμα, τῶν πρὸς Καπάνη. Hoc est: Messene in sinu posita est Pelori, valde ad orientem versus inflexi, ac veluti axilla speciem efficientis. Abest a Rhegio stadiorum lxx trajectu. multo vero propius a Columna. Condita fuit a Messeniis Peloponnesius: qui etiam nomen eius mutarunt. nam antea dicebatur Zancle, a locorum curvitate, (curvum quidam adpellabatur zancleion) quum primò esset opus Naxiorum, qui apud Catanam habitabant. Cum Strabone sentit Marcianus Heracleensis, in περιήγησει, his versibus:
- μετὰ ταῦτα δὲ δότὸ Νάξιοι Λεοντῖνοι τε καὶ
Ἡ τὴν ἑσίν τ' ἔχουσι Ῥήγιος πέραν,
Ἐπὶ τῆ δὲ ποθέμοι κειμένη τοῦ Σικελικοῦ,
Ζαγκλῆ, Καπάνη, Καλλίστις, ἔχον δόποικίας.

Hoc

Hoc est:

Post hæc à Naxo Leontini, &
 Quæ ex adverso Rhegi sita est,
 Ad fretum Siculum,
 Zancle, Catana, Callipolis, accepere colonias.

Ita scilicet præscripti auctores super Messanæ sive Zancle conditoribus atque colonis inter se sententiis haud modicè discrepant. Thucydides ait, primos eam urbem tenuisse piratas Cumæos ex Opicorum terrâ, id est, à Cumâ Italicâ. hos pulsos fuisse à Chalcidensibus & aliis Eubœæ insulæ populis; ducibus Cratæmene & Priere. At è diverso Pausanias hos ait primos fuisse illos urbis habitatores piratas: & ab iis alios postmodum nonnullos Græcorum adscitos colonos. Marcianus verò cum Strabone non ex Eubœâ, sed ab Naxo Sicilia profectos fuisse istos Chalcidenses, tradunt. nam ipsi Naxii fuerunt Chalcidenses, ex Eubœâ profecti; ut infrâ docebo. Rursum Thucydides ac Pausanias scribunt, Samios ab Anaxilao fuisse ejectos, auxiliantibus novis colonis Messeniis. at Herodotus, ab Anaxilao Samios invitatos fuisse ad occupandam urbem, adfirmat. Verùm tamen potuit idem rex & auctor prius fuisse iis occupandæ novæ sedis, & item postea, exorto inter eos dissidio, bello eos infestasse. Primi autem urbis conditores cultoresque, sive Cumani ex Italiâ, seu Chalcidenses ex Eubœâ sive à Naxo, quum fuerint Græci; haud injuriâ mireris, vocabulum novæ urbi non ab his Græcum, sed ab Siculis inditum fuisse Siculum. Vnde non tantum suspicari, sed certo documento colligere licet, jam ante Græcorum in eum locum migrationem, urbem fuisse à Siculis & habitam & conditam. Stephani epitomator, loco supra scripto, *ὅτι Ζάγκλη ἔφηρητος*, id est, ab Zanclo terrigenâ, sive Terra filio, id nominis eam accepisse. ex quo argumento origo eius longè antiquissima colligitur. A Zanclo verò rege indigenâ conditam fuisse & denominatam regnatamque, Diodorus quoque, auctor inter primos gravis & Siculus, tradidit lib. IIII; ita de Orione scribens: *ἀέμεται τοῦτον, σάμαλ' ὁ μέγθευ καὶ γάμην πλὴν τ' ἠμνημονοουμένων ἠρώων Ἐπεροζάντα, Φιλοκλύηρον γανέδαυ, καὶ κατὰ σιδικάσιν μεγάλα ἔργα διὰ τὴν ἰσχυρὰ καὶ φιλοδοξίαν. καὶ ἔτι μὲν γὰρ τὴν Σικελίαν κατὰ σιδικάσιν Ζάγκλη, τῷ ππ βασιλευσὶν ἔ, ππ μὲν ἀπ' αὐτοῦ Ζάγκλης, οὗ δὲ μεσσηνὸς ὄνομαζομένης, ἀδ- 30* *λα π, καὶ τ' ἠμνηνα περὶ σιδικάσιν, τὴν ὄνομαζομένην Ἰκτιὺν πῖσιν.* Id est: Fertur hic proceritate corporis ac robore omnibus, qui celebrantur, heroes excessisse; venationisq. fuisse studiosus: & quum viribus polleret, gloriæque esset avidissimus; res magnas perpetrasse. quidpe in Sicilia Zanclo, qui rex fuit eius urbis, quæ ab ipso tunc dicebatur Zancle, nunc verò Messene vocatur, cum alia perfecisse, tum portum, quem *Ἄετον*, hoc est, litus, vocant, jaculis molibus exstruxisse. Hæc quamvis sint fabulosa, tamen summam urbis vetustatem innuunt. Litus autem heic intelligitur curvum, quod, vulgò *Brachium s. Rainerii* dictum, portum includit. Atque à *curvitate* huius portus nomen accepisse urbem, non à rege aliquo Zanclo; quum *Ζάγκλιον* Siculis fuerit *curvum*, & *Ζάγκλον* *falx*; quis dubitet?

Primi igitur Zanclem urbem condidère Siculi; sub ipsum haud dubiè ex Italiâ in Siciliam adventum: ut in quem locum primò è navibus vel ratibus egressi fuerunt: quò tutum haberent receptum, si fortè à Sicanis repellerentur. At divus Hieronymus, interpres Chronici Eusebiani, ad annum ante bellum Troianum *101XXVII* hoc de suo inseruit: *Hoc tempore in Sicilia Messana, quæ & Mamertina, conditur.* Hoc si verum; certè jam non Siculi, sed Sicani primi fuerint Zancles conditores. quibus pulsis, tandem Siculi occupaverint. Verùm ex quàm bono idoneoque auctore habuerit hoc Hieronymus, equidem nescio; utique, quum nullus neque Græcus neque Latinus tale quid tradat scriptor: nisi illud Hesiodi apud Diodorum de Orione & Zanclo rege intellexerit. Atque hac jam ratione Messana omnium Sicularum urbium fuerit vetustissima.

Postmodum ex Italiâ Cumanorum nonnulli, piraticam exercentes, eam, pulsus Siculis, occuparunt: ut auctor est Thucydides, loco supra scripto. Hos postea Chalcidenses, ut idem testis est, duce Periere Chalcidensi & Cratæmene Cumæo, ex Eubœâ insulâ profecti eiecervunt. At, quia ipsâ urbs Cumæ in Italiâ à Chalcidensibus & Cumæis, ut auctor est Strabo lib. v, ex Eubœâ profectis, condita fuit; haud veri sit simile, posteriores Chalcidenses voluisse consanguineos suos sede suâ pellere: nec probabile est, Cumæos Italicos, quorum civitas *καλ' ἐκείνας τὸς χεῖρας,* ut

ut inquit Dionysius lib. VII, *περιβόητος ὡς αὐτὰ πῶς ἄλλω Ἰταλίας, πλεῖστα τὴ καὶ δυνάμειος ἕνεκα, καὶ τῶ ἄλλων ἀγαθῶν*, id est, *per omnem Italiam divitiarum, potentia, caterorumque orum nomine erat celebris*, passuros fuisse, civis suos ab advenis pelli. Verisimilior itaque fuerit Marciani ac Strabonis sententia, qui à Naxo, Siciliae urbe, profectos Chalcidenseis Zanclen colonis novis frequentasse, tradunt: nempe, Siculis inde pulsus. His Chalcidenseibus haud dubiè postmodum ἔδοξεν καὶ ἄλλες ἐπιμαχεῖσθαι τῶ Ἑλλήνων εὐκλήτους, id est, *visum est, alios insuper è Græcis adsciscere colonos*: nimirum, quum ipsi tenendo contra pulsos Siculos loco impares forent. Venerunt igitur ἀπὸ Χαλκίδος, ut inquit Thucydides, καὶ ἄλλης εὐβοίας πλῆθος, id est, *ab Chalcide & aliis Eubæa insulae locis*

10 *multitudo*, ducibus Periere Chalcidensei & Cratæmene Cumæo; ut idem tradit Thucydides. nam Samium fuisse Cratæmenem, ut vult Pausanias, minimè probabile est; quando ipsi postea Samii eâ urbe Chalcidenseis eiecerunt, instinctu Anaxilai, Rheginorum tyranni, circa Olympiadem LXXI; id est, circa annum ante natum Christum cccxciv. quidpe circa hoc tempus Darius, Persarum rex, Miletum expugnavit. Mox, dissidio fortè, ut dixi, inter Anaxilaum ac Samios orto, quum Messenii, à Lacedæmoniis bello victi, relicta patriâ novæ fedis quærenter, ab Anaxilao invitati, conjunctis copiis Zanclen occuparunt; urbisque nomen antiquum in Messenes, patriæ suæ, vocabulum mutarunt; sub Anaxilai imperium redacti: non quidem Olympiade xxviii; ut tradit Pausanias: sed circa Olympiadem

20 LXXIII. sic enim Diodorus lib. XI: *Ἐπ' ἀρχοντας Ἀθλήησι Φαίδωνος Ὀλυμπίας μὲν ἤχη ἔκη παρὸς ταῖς ἐδοξήσαντα, ἐπὶ λῶσι δὲ Ἀναξίλαιος, ὁ Ῥηγίος καὶ Ζάγκλης τῆρονες, διωασθεύειας ἐπὶ δεκαετησίῳ. τῶ ἡγεμονίᾳ διεδέξατο Μίκυθος, πρὸς τοὺς ὡς τὸ ἀποδύναμι τῶν τέκνοις τῶ πελοπόννηστος, ὡς νεοῖς τῶ ἡλικίαν*. Id est: *Athenis summum magistratum gerente Phædone Olympias acta est*

LXXVI: *qua decessit ἐπιτὰ Anaxilaus, Rhegii & Zanclis tyrannus, quum dominatum xviii annos obtinisset. Tyrannidem hinc adiit Micythus, gubernator fiduciarius, hac condicione creatus, uti defuncti liberis, nondum etate confirmatis, dominium paternum restitueret*. Dominatum scilicet Rhegii xviii annos obtinuit: Zanclis sive Messanæ imperium post adeptus est. Mendum potius esse exscriptorum Pausaniæ in τῶ ὀγδοῆς ἐ εἰκοστῆς, & τῶ ἐνάτης καὶ εἰκοστῆς, quàm ipsius auctoris errorem; quis non crediderit? Ac fortè ipse scripsit, ἐξηκοστῆς, id est, *sexagesima*. quod additis præcedentibus numeris propius ad genuinum dictarum rerum tempus accedit. At Marciani Heracleensis maximus heic deprehenditur error; qui Messenen à Samiis hoc nominis unâ cum novis colonis accepisse innuit, his

30 versibus:

μετὰ ταῦτα δὲ ἀπὸ Νάξου Λεοντῖνοί τε καὶ
 Ἡ πῶς ἦσαν τ' ἔχουσι Ῥηγίος πέραν,
 Ἐπὶ τῶ δὲ προημῶ κειμένη τῶ Σικελικῶδ,
 Ζάγκλη, κατὰν, Καλλιπόλις, ἔχον ἰσοκίνας.
 Πάλιν δὲ ἀπὸ τῶτων δύο πόλεις, Εὐβοία
 καὶ μύλαι κατωκισθησὺν Ἰπικαλάμῳ.
 Εἰς ἡμέρας, καὶ Ταυροιδύιον ἔχουσαν.
 Εἰσὶ δὲ πῶσαι Χαλκιδεῖς αὐτὰ πόλεις.
 Ταῖς Δωρικὰς δὲ πάλιν ἀναγκαῖον Φεγάται.
 Μεγαρεῖς Σελινῶντ' οἱ Γελῶοι δὲ ἐκὺσαν
 Ἀκρῶντα, μεσσηνῶ δὲ Ἴωνες ἐκ Σάμου.

Hoc est:

Post hæc à Naxo Leontini, &
 Quæ ex adverso Rhegii
 Ad fretum Siculum sita est,
 Zancle, & Catana, & Callipolis, accepere colonias.
 Rursus vero ab his due urbes, Eubæa
 Et quæ Myla dicta, condita fuere.
 Dein Himera, & contermina Tauromenium.
 Sunt igitur omnes istæ urbes Chalcidenses.
 Nunc Doricas etiam enarrare oportet.
 Megarenses Selinuntem, Gelsenæ vero condiderunt
 Agrigentum, Messenem autem Iones ex Samo.

Mylas, quod opidum nunc vulgò dicitur Milazzo, à Messeniis sive Messanensibus fuisse conditas post suo loco ostendetur. Ipsam verò Messanam tenuerunt per cc

annos, ad Agathoclis usque, Syracusanorum regis, exitum. tunc enim Italici generis populi eam occuparunt. qua de re ita ex Alfii cuiusdam historia refert Pompeius Festus: *Mamers Mamertis facit; id est, lingua à Oscâ, Mars Martis. unde & Mamertini in Sicilia dicti, qui Messana habitant. Mamertini autem adpellati sunt hoc de causa: Quum toto Samnio gravis incidisset pestilentia, Sthennius Meivus, eius gentis princeps, convocata civium suorum concione, exposuit, se vidisse in quiete præcipientem Apollinem, ut, si velent eo malo liberari, Ver sacrum vocerent; id est, quacumque Vere proximo nata essent, immolarent sibi. Quo factò levatis, post annum vicesimum deinde eiusdem generis inceffit pestilentia. Rursum itaq, consultus Apollo, respondit: Non esse persolutum ab iis votum; quod homines immolati non essent. quos si expulissent, cerè fore, ut eâ clade liberarentur. Itaque iussi patriâ decedere, quum in parte eâ Sicilia consedissent, quæ nunc Tauromenitana dicitur; forte laborantibus bello novo Mesanensibus, auxilio venerunt ultro: eosq, ab eò liberarunt. Prociuales, id ob meritum eorum, ut gratiam referrent; & in suum corpus communionemque agrorum invitarunt eos, & nomen acceperunt unum, ut dicerentur Mamertini, quod, conjectis in sortem XII deorum nominibus, Mamers forte exierat; qui lingua Osorum Mars significatur, cuius historia auctor est Alfius, libro primo belli Carthaginensis. Eandem vocabulo Mamertinorum originem adstruens Diodorus, Samnitas fuisse eos natione, haud obscure indicat: quamquam occupatæ ab iis urbis Messanæ modum longè alium unà cum Polybio refert. Libro xx bis tradit, Agathoclem, Syracusanorum tyrannum, in acie contra Carthaginensibus habuisse μισθοφόρους Σαμνίτας & Τυρρηώτας & Κελτάς, id est, mercenarios milites Samnitas, Hetruscos, & Gallos. libro autem xx i, memorato Agathoclis interitu, sic scribit: Η ναγκάσθησαν οί Συρακούσιοι, δόντες ἡμέτερος τοίς Φοίνιξι ὑ, Διαλύσαντες τὸν πόλεμον, & καθύλαξαν τὰς Φυριάδας. Ἦ ἡ μισθοφόρων ἀλληλοζούδων ἐν ταίς ἀρχαίαις, σιωπῆσι εἰσέτις πληρωθῆναι τὴν πόλιν. Διασπέντων ἐν ἐν τοίς ὄσσοις Ἦ τῆ Συρακυσίαν Ἦ τῆ μισθοφόρων, οί περὶ οὗτοι ἀπαπεσθε δολοίμοι & πλάα δεήντες ἀμφοτέρων, μίγξ καίτιπυσαν Ἦ Ταραχίω, Ἦ τὴν τὰς μισθοφόρους ἐν ταύτῃ χροῖῳ τὰς ἐαυτῶν κήσεις δοποδομίας ἀπλθεῖν ἐν Σικελίαις. Τέτων δὲ κυρωθῆσαν, οί μὲν ἕνοι κτῆ τὰς ἠμολογίας ἐκλιπόντες τὰς Συρακούσας, καὶ ἀρχαίαις Ἦ τῆ πολιτῶν φιλοφρονέως ἀγαλῆθητες εἰς τὰς οἰκίας, νυκτὸς ἐφοῦσαν τὰς ἀποδεξαμένους. Ἦ τὰς τῶτων γυναικίας γήμωντες, καίτιπον τὴν πόλιν: ἐκάλεσαν Ἦ τῆν τὴν μαμερτίνω, δὸν Ἦ ἄρεως, ἀπὸ τῶτον κτῆ 30 ἐκείνων Διαλέκων Μάμερτον καλέουσι. Hoc est: Coacti sunt Syracusani, traditis cccc obsidibus, bellum cum Papis dissolvere, & reducere exsules. Quum verò mercenarii in electione magistratum honore suo fraudarentur; evenit, uti seditione urbs repletur. dumque correptis armis ita disident Syracusani & conductitii milites; seniores, missa legatione, vix multi apud utrosque precibus obtinuerunt, ut à tumultu desisterent; eâ equidem conditione, ut mercenarii constituto tempore, distractis facultatibus, Sicilia excederent. His ita ratificatis, peregrini ex compacto Syracusis emigrarunt. ad fretumque progressi, à Messanensibus ut amici ac socii in urbem admittuntur. Ibi humaniter ab opidanis in edeis recepti, noctu hospites obruncant. duētisque illorum uxoribus, suæ potestatis urbem faciunt. quam Mamertinam vocarunt, à Marte; qui illorum lingua Mamertus dicitur. Eandem & Silius poeta innuit nominis originem, lib. x. i. i. i. i. his versibus:*

Incumbens Messana freto, minimumq, revulsâ
Discreta Italia, atque Osco memorabilis ortu.

Samnites Oscâ usos fuisse in Samnio suo lingua, nusquam haectenus dispexi. Partem verò eorum, C. Sempronio Atriatino & Q. Fabio Vibulano Romæ Coss. civ annis ante Agathoclis tyrannidem, in eam migrare cepisse regionem, quam, pulsis Græcis ac Oscis, à Capuâ sive Campaniâ urbe Campaniam dixere; in Italiæ opere satis abundèque ostensum est. De pestilentia igitur istâ si quid verum; certè in Campaniâ, non in Samnio, Samnites Campanos adfixit. Atque hinc rectè prædicti Mamertini Polybio atque Straboni vocantur Campani. Polybius, lib. i: μεσσωίω ἢ Καμπυνοί, πρὸς ἄρχαίαις μισθοφόρον τῆς πόλεως ὄφθαλμῶν, ἀμα τῶ λαθεῖν καιρόν ἄλλης στήλησι καὶ ἀρχαίαις. Παρεξελθόντες δ' οἰς φίλοι, & καθύλαξαν τὸν πόλιν, ἔς μὲν ἐξῆσαν τῶν πόλιων, ἔς δ' ἀπίσφαξαν περὶ αἰτίας Ἦ τῶ τῶ, τὰς μὲν γυναικίας & τῶ πικρῶ Ἦ τῶ κληρονομῶν, οἰς πῶ Ἦ τῶ χροῖῳ διένεμε πρὸ αὐτῶν τῶ ἀρχαίαις καιρόν ἐκάσεις, ἔτως ἔχον τὰς Ἦ λοιπὸς εἰς Ἦ τῶ χροῖῳ μὲν τῶ δολοίμοι καθύλαξαν, τὰ χυῖν Ἦ ραδίως καλῆς χώρης & πόλεως ἐγκρατεῖς ἡμέτεροι. Hoc est: Messanam Campani, sub Agathocle merentes, quum jam dudum eius opidi puleritudini ac reliquæ felicitati oculos adjecissent, ubi primum occasio est oblata, per fidem circumve-

cum venire sunt adorti. Subdole namque, specie amicorum, ingressi, urbis potiti, civis partim jugularunt. Quibus rebus ita patrat; uxores quidem & liberos infelicium Messanensium, prout cuique ipso sceleris admissi tempore fors cecidisset, retinent: opes vero ac mox agrum quoque ipsum, viri inter se divisum, occupant. atque ita brevi ac facili negotio optimam regionem atque urbe potiti sunt. Et paullo post: οἱ δὲ Μαιερτῖνοι (ποτο γὰρ τὸνομα κωμῶδων τῶν ἐν Καμπανίᾳ τῆς μεσσηνίας παρρηγοῦσαν σφάζονται) ἕως ἰδὴ συνεζῶντο τῇ τῶν Ῥωμαίων συμμάχια, τῶν τὸ Ῥήγιον κατὰ τὸν ἄντρον, ἔμεινον τῆς ἐαυτῶν πόλεως καὶ χωρῆς ἀσφαλῶς καταπραῖτον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς Συρακυσίας, ἔχ' ὡς ἔτυχεν, περιλώχλην πῶς πὲρ Καρχηδονίους καὶ τοῖς Συρακυσίοις, καὶ πῶς μέρη τῆς Σικελίας ἐφορολόγησαν. Id est: Mamertini, (hoc namque sibi nomen Campani, occupata Messana, indiderunt.) quam diu Romanorum, qui Rhegium occupaverant, societate atq. auxilio sunt usi; & opidum & agros suos securi possederunt. neque id solum: verum etiam de finitima ditone negotium & Carthaginensibus & Syracusanis non leve facefferunt. multas quin etiam Siciliae partis stipendium pensitare coegerunt. Hinc Strabo lib. VI: Ἐπέκειντο δὲ ὕστερον τῶν μεσσηνίων Μαιερτῖνοι, Καμπανίων πὲρ Φύλον. οἱ ποσὲν ἐπεκράτησαν περὶ τοῖς μεσσηνίοις, ὡς ἔειπεν ἐνίοις ἀπὸ τῆς πόλεως. καλεῖται δὲ μαμερτῖνος μᾶλλον ἄπαντες αὐτὸς ἢ μεσσηνίος. Id est: Postea temporis Mamertini, Campanorum quaedam gens, Messanam colonis frequentarunt. qui apud Messanenses ad id invaluerunt, uti sub suam potestatem redegerint urbem. incoleque ab omnibus Mamertini potius appellantur, quam Messanenses. Falsum heic puto Diodorum, qui ipsam urbem ait Mamertinam appellatam fuisse: licet ea in re sequutus cum sit divus Hieronymus in Chronico Eusebii, loco supra citato. quidpe omnibus aliis scriptoribus constanter ipsa urbs antiquo memoratur vocabulo MESSANA: quod ad hanc usque diem durat, mutata una vocali vulgo Messina dicta: cives vero seu incolae MAMERTINI. eodem scilicet modo, ut in Etruria quondam in via Flaminia urbs erat proprio nomine Falerii; opidani vero Falisci; & item omnis eorum ager Faliscus. Praeter Polybii, Strabonis, ac Festi testimonia, aliorum etiam scriptorum auctoritas adducatur. Sed Ciceronis, qui id frequenter ita usurpat in Verrinis, singula loca citare, supervacaneum nec commodum fuerit. Plinius igitur, lib. III, cap. VII: A Peloro, inquit, opidum Messana, civium Romanorum, qui Mamertini vocantur. Paul. Orosius, lib. III, cap. VII: Anno ab Urbe condita CCCCLXXXIII, Appio Claudio, Q. Fabio, consulibus, Mamertinis, quorum Messana nobilis Siciliae civitas erat, auxilia contra Hieronem, Syracusanorum regem, & Panorum copias, Hieroni junctas, Ap. Claudium consulem cum exercitu misere Romani. Epitomator T. Livii, lib. XVI: Origo Carthaginensium & primordia urbis referuntur. contra quos & Hieronem, regem Syracusanorum, auxilium Mamertinis ferendum censuit senatus. Eumenius, in Gratiarum actione ad Constantinum Augustum: Fuit amica Massilia: protegi se maiestate Romanae gratulabatur. imputare se origine fabulosa in Sicilia Mamertini. L. Florus, lib. II, cap. II: Sed ecce, ulro ipsis [Romanis] viam pendentibus satis, nec occasio defuit [occupandae Siciliae] quum de Panorum impotentia federata Sicilia civitas Messana quereretur. I. Caesar, de Bello civili lib. II: L. Nasidius, ab Cn. Pompeio cum classe navium xv L. Domitio Massiliensibusque subsidio missis, freta Sicilia, imprudente atque opinante Curione, procehitur. adpulsis, Messanam navibus, atque inde principum ac senatus fugam facta, ex navalibus eorum unam deducit. Et lib. III: Isdem fere temporibus Cassius cum classe in Siciliam venit. & cum esset Caesaris classis divisa in duas partes, & dimidia parti praeset P. Sulpicius praetor Liboque ad fretum, dimidia M. Pomponius ad Messanam; prius Cassius ad Messanam navibus advolavit, quam Pomponius de eius adventu cognosceret. Mela, lib. II, cap. VII. A Peloro ad Pachynum ora qua extenditur, haec fert illustria Messanam, Taurominium, Catinam, Syracusam. Solinus, cap. XI: Opidum Messana Rhegio Italia oppositum est. Ac ipse sanè Diodorus, supra dicto lib. III: Τῆς τὸ πὲρ Ζάγκλης, νῦν δὲ μεσσηνίας ὀνομαζομένης. id est: Eius, que tunc Zancle, nunc vero Messene vocatur. Sed & vinum, quod in Mamertinorum agro gignebatur, nomen inde habuit Mamertinum; etiam Strabonis, Plinii, & Athenaei aeo. Strabo, dicto proxime loco: Εὐόινος τὸ σφέδρα ἢ χῶρος ἔστι, ἢ μεσσηνίων καλεῖται τὸν αἶνον, ἀλλὰ μαμερτῖνον, τοῖς θεοῖς ἐραμίλλον ὄνομα τῶν Ῥωμαίων. hoc est: Et quum admodum ferax vini sit ager; vinum inde non Messaninum dicitur, sed Mamertinum, quod cum Italicorum vinorum optimo quodque certet. Plinius, lib. XIII, cap. VI; quod est de vinis generosis. Quartum curriculum publicis obtinere a divo Iulio (is enim primus auctoritatem his tribuit; ut in epistolis eius adparet.) Mamertina, circa Messanam in Sicilia genita. Est in eadem Sicilia &

MAMERTINI, Messana incolae.

Taurominitanis honos: lagenis pro Mamertinis plerumque subditis. Athenæus, lib. 1: μαμερ-
 τίνων οἶνον ἔξω μὲν τῆς Ἰταλίας γίνεσθαι· καὶ γινώσκουσιν ἐν Σικελίᾳ καλεῖσθαι Ἴωπελίον. Id est:
 Mamertinum vinum extra Italiam provenit. natum verò in Sicilia, Iotalinum vocatur.
 Alia exemplaria habent ποταλίον. Sed interpretes fecere Ἰταλίους· scilicet, quia
 Mamertini Italici erant generis. Atque hæc de origine Messanæ, urbis omni ævo
 celeberrimæ, deque variis eius incolis sint dicta.

Cæterum verba è Stephani epitomatore supra allata sunt ista: Ζάγκλη, πόλις Σικε-
 λίας· οἱ μὲν δὲ τὸ Ζάγκλη γινώσκουσιν, ἢ δὲ τὸ κρήνης Ζάγκλης, οἱ δὲ Ζάγκλη τὸ ἐκείνῳ Κρόνον τὸ δρεπανὸν δρο-
 κούσαν, ἢ τὸ ἔπαυτος ἀπέκοψεν αἰδοῖα. Id est: Zancle, urbs Siciliæ. hanc alii à Zanclo ter-
 rigenâ, vel à fonte Zancle, alii inde dictam volunt, quòd Saturnus ibi falcem abscondiderit, qua

ZANCLE patris pudenda amputavit. Hic ZANCLE fons memoratur quoque Nonno, Διου-
 σακῶν lib. vi, additâ etiam portus Messanenensis egregiâ descriptione; ubi ita canit de

Cerere: Καὶ πνα λαῖνον οἶνον ἐπιπέσει θεαίνη
 Σικελίης ρεϊλόφοιο Πελωρίδα δύρατο πίτηλω
 Ἀδριαδάς παρὰ θίνος· ἐπι χύσις ἀσπίδος ἀλτης
 Εἰς δύσιν ἐλακιδίη περικάμπεται ἰκελῶ ἀρπη
 Εἰς λίβα πιμπόσσει βορείοθεν ἀγκύλον ὕδωρ·
 Καὶ κυανῶ ἔστι πυκνὰ ῥόος χυτλώσσει κέρλω,
 Κρηναίῳ ἐροφάλιγλι χέων ἐπήρημον ὕδωρ,
 Γείτωνα κέλην ἔπωπεν ἰοσαθέοντα μελάθρη
 Λαϊνέης ὀρόφοιο περὶ σέθεντα καλύπηρη,
 Ὅν φύσις ἐθεργάσσει χαροδραίῳ πυλαῶνι,
 Λαῖνον ἰσὸν ἔχοντα μεμηλότα γείτσει νύμφωσι.

Hoc est:

Et quamdam lapideam domum conspiciat dea
 Sicilia tria cacumina habentis, Peloridem subiit petram,
 Adriatica apud litora; ubi fluctus mobilis salsi maris,
 In occasum tractus, flectitur instar falcis,
 In Affricum mittens ex boreâ curvatam aquam;
 Et caruleam ubi crebrò fluctus perfudisset puellam,
 Fontali vertigine fundens adspectabilem aquam:
 Vicinum sinum adspexit equalem domui
 Lapidei tecti circumcoronatum tegumento,
 Quam natura circumvallavit confragoso sinu,
 Lapideum instrumentum sextorium habentem, quòd cura erat vicinis nymphis.

Fontem hunc quem intellexerint Stephanus atque Nonnus, vel potius ii, à qui-
 bus eius mentionem acceperunt illi, incertum est. nam Messanenses, qui antea
 aquarum usu, quas ex puteis aut fontibus exiguis hauriebant, sustentabantur, suâ ætate aquam
 à Cammari pagò, duobus ferme passuum millibus ad meridiem ab urbe distito, perfossis duobus
 montibus, per subterraneos cuniculos in urbem adduxisse, testatur Fazellus, Sicular. rer. 40
 decad. 1. lib. 11, cap. 11.

Cæterum urbi imminet ingens illud montium jugum, quod à Taurominita-
 nâ regione ad mare usque Tuscum sese extendit. Nomen ei fuit antiquissimis
 temporibus πελωρίς, sive Πελωριάς, & Πέλωρος, id est, Latinis literis, PELORIS,
 PELORIAS, & PELORVS: unde etiam subjectum ei litus Peloritana dicebatur

NEPTUNIVS
 mons, idem
 qui Pelorus.

SPECVLA
 in Neptunio
 sive Peloro
 monte.

CHALCIDI-
 CVS mons.

ora; ut supra ostensum est. Idem verò jugum alio nomine, ab supposito ei in Peli-
 ti humili excursu Neptuni celeberrimo templo, NEPTUNIVS MONS dice-
 batur. Solinus, cap. xi: *Eminet [Sicilia] montibus Aetnâ & Eryce.* Et paullo post:
Sunt & alii montes duo; Nebrodes & Neptunius. E Neptunio specula est in pelagus Tuscum &
Adriaticum. SPECVLA ista fortè fuerit eodem situ, ubi etiam nunc turris haud
 parvæ reliquiæ exstant, in sublimi inter altissimos monteis vertice, à sinistrâ parte
 viæ, qua Mylas itur à Messanâ.

Porro partes Neptunii montes videntur fuisse τὸ Χαλκιδικὸν ὄρος, CHALCIDICVS
 MONS, & αἱ ἑωαῖς ΕΥΝΕΣ, sive αἱ Σλώεις SENES, pluralis numeri vocabulo.
 Polybius, lib. 1: Καρχηδόνιοι δὲ τῆ μὲν ναυτικῆ δινώμασι περὶ Πελωριάδα ἐράτοπεδούσαντις,
 τῶ ἢ περὶ ἐρατόμαλι περὶ Σλώεις καλεῖσθαι, ἐνεργῶς περὶ εἰκέντο τῆ μεσογῆν. *
 Ὅ δὲ ἱέρων, ἀναζήσας ἐκ τῶν Συρακουσῶν, ἐπαοίετο τίτῳ περὶ αἰῶν Ἰππὶ τίτῳ περὶ εἰρηνοφίῳ πόλιν κα-
 τεστρατι-

Ἐσρατοπέδου δὲ ἐν θαλάσῃ μέρους πρὸς τὸ Χαλκιδικὸν ὄρος καλούμενον, ἀπέκλειον καὶ ταύτης
 τῆς ἐξόδου τὰς ἐν τῇ πόλει. Hoc est: Carthaginenses cum navalibus copiis apud Peloriadem,
 cum terrestribus apud Senes, quas vocant, castra ponunt; & obsidioni Messanae naviter incum-
 bunt. Hiero verò Syracusis movens, Messanam versus iter instituit. quumque ab altera par-
 te propter Chalcidicum montem locasset castra: hoc quoque exitu opidanos prohibuit. Diodo-
 rus, lib. xxiii, de iisdem Pœnis & Hierone rege: Ἀμφοτέρων δὲ τὰς δυνάμεις ἀρχόν-
 των ἦν τὴν πύλιν Μεσσηνίαν, ἴερων μὲν ἦν τὸ λόφος καλεῖται Χαλκιδικὸς, κατ'εσρατοπέδου δὲ τὸν οἰ-
 σὲ Καρχηδόνιοι τῇ περὶ εσρατὰ περιέβαλον εἰς τὰς καλεῖται εὐνείας, τῇ δὲ ναυτικῇ κατέχον τὴν
 ἀκρὴν τὴν καλεῖται πελωριάδα. Hoc est: Quum igitur utrique copias adversus Mes-
 sanam duxissent; Hiero in Chalcidico monte castra posuit: Carthaginenses verò terrestri ex-
 10 exercitu confederunt in Eunis, quas vocant; nautico Peloriadem promontorium occuparunt. Id
 nominis haud dubie mons ille accepit ab Chalcidensibus Messanae incolis. Apud
 Stephani epitomatores ita legitur: Ἑλλάνικος, ἱερέων Ἡρακλίου Ἰσθίου: Θεοκλῆς ἐκ
 Χαλκιδέων μετὰ Χαλκιδέων καὶ Ναξίων ἐν Σικελίᾳ πόλεις ἔκτισε. καλοῦνται δὲ καὶ εἰ ἐν τῇ κώ-
 μη τῆς Σικελίας Χαλκιδεῖς. οὗτοι δ' ἀποικιστὴς εἰσὶν ἐξ Εὐβοίας. ἐστὶ καὶ Χαλκιδικὸν ὄρος Σικε-
 λίας, ὡς πολὺ βιβλίου πρώτου. Id est: Hellanicus, de Sacerdotibus Iunonis lib. ii; Theocles
 à Chalcide cum Chalcidensibus & Naxiis profectus, in Sicilia urbeis condidit. Vocantur & ii,
 qui in vicis Siciliae sunt, Chalcidenses. Hi autem colonia sunt ex Eubœa profecta. Nomen δ'
 κώμης, id est, vicis, non adposuisse eum, miror. eoque suspicor, vocem esse adulte-
 20 rinam. Priora sanè verba ita legenda sunt: Θεοκλῆς ἐκ Χαλκιδέων μετὰ Χαλκιδέων τὴν
 Ναξίων ἐν Σικελίᾳ πόλιν ἔκτισεν. id est: Theocles cum Chalcidensibus ab Chalcide profectus,
 Naxiorum in Sicilia urbem condidit. Id ita tradunt Thucydides, Marcianus Heracleen-
 sis, atque Strabo; quos sequenti capite videbimus. Cetera igitur ita lego: καλένται
 δὲ εἰ ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ Σικελίας Χαλκιδεῖς. id est; Sed & ii, qui Sicilia Messenam in-
 colunt, Chalcidenses vocantur. Reliqua hinc verba de utrisque intelligenda sunt.
 utrique enim ab Eubœæ insulæ urbe Chalcide profecti fuerunt. Porro ex suprâ
 scriptis Polybii Diodoriquè verbis liquet, Chalcidicum montem fuisse adpellata ea
 juga, quæ urbi à meridie sive occasu hiberno imminet: quâ Syracusas versus itur.
 Eunēs verò sive Senes (utrum namque vocabulum magis genuinum sit, incertum
 30 est) sive locus seu mons, ab occasu fuit æstivo; quâ Mylas & Panormum Lilybæum
 que itur: unde Pœni cum classe profecti erant.

EVNES sive
 SENES
 locus.

Eisdem duobus itineribus in eodem Peloro sive Neptunio jugo binæ FAUCES,
 sive angusti transitus, Appiano memorantur, Bellor. civil. lib. v. Μύλας δὲ εἰ, inquit,
 ἔστι ἐν μυλων ὄρει τὴν Ναυλόχου καὶ Πελωριάδα [expunge, quod sequitur heic, adulteri-
 40 πῦρ] ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς Φρυγίας Πομπηίας κατέχον. ἐκέρχεται δὲ εἰς τὴν εὐνείαν ἡκατέρωθεν ὁ Πομπηίος,
 ἀμφὶ τὴν τὴν Ταυρομένιαν καὶ πρὸς Μύλας, καὶ περὶ τὸν ὄρειν ἀπετείχετο, καὶ τὴν Κάϊσαρ ἐκ Τυδαρίδος
 εἰς τὸ πρὸς τὸν ἰόντα λυώχου, μὴ συμπλευροῦμεν. Ἀγρίππης ἡ νομισθέντος Ἰταλικῶν, ἐς Πελωριάδα
 μεπεπήδησεν, ἐκλυπὼν τὴν εὐνείαν πρὸς Μύλας. Ἐὸς Κάϊσαρ αὐτὴν κατέχευε καὶ Μυλων, Ἐ Ἀρμιστὴς πο-
 λιχνῆς Θεαρχουπίτης. Ἰσίδος δὲ Ἀγρίππης δόξης Φανείσης, ὁ Πομπηίος ἡδύεις τὴν εὐνείαν ἀΦρημέ-
 40 νος, Ἐ Τισιων ἐκάλει μὲν εσρατὰ. Τισιων δὲ ὁ Κάϊσαρ ἐπὶ τὴν εὐνείαν, Ἐ δημάρτανε τὸ εὐνείαν πρὸς τὸ
 Μυκόνιον, ἐνθα ἀσπίδος ἐνεκρίθησεν. Id est: Mylas adhuc, & omnem hinc ad Naulochos Peloria-
 demque versus oram maritimam Pompeii tenebant presidia. fauceis quoque utrasque, iam Tau-
 romenitanas tum Mylenses, Pompeius occupavit: & montanos calleis muris intersepit: & Ce-
 sarem à Tyndaride procedentem infestabat, abstinentem à praelio. Quum verò Agrippam ad-
 pulsurum crederet, ad Peloriadem transcurrit: desertis faucibus Mylensibus. quas mox Caesar oc-
 cupavit, unâ cum ipsis Mylis & Fano Diana. Sed ubi opinio de Agrippæ adventu evanuit; Pom-
 peius, cognito amissas esse fauceis, Tisenum accivit cum exercitu. Ei Caesar obviam progressus,
 aberravit à viâ circa Myconium montem; ubi sine tentorio pernoctavit. Post hæc Palestenorum
 50 obsederunt. Ex his locis Tyndaris hodièque vocatur S. Maria di Tindari; & Myla, Mi-
 lazzo: Templum verò Dianae fuisse ad os Nociti fluminis, & Naulochum ad Malfuriti
 ostium, post suo loco ostendetur. Pompeii autem exercitum, quem Tisenus ad Pe-
 lorum versus vel Naulochum ducere debebat, Messanae, Lepidum verò ad Tauro-
 minium fuisse, ex præcedenti Appiani eodem libro narratione liquidò patet. FAUCES
 igitur MYLENSES in dicto Neptunio monte sunt eæ, per quas à Messanâ
 versus Mylas ad litus usque & Malfuriti amnis ostium VII millium passuum
 itinere transitur. FAUCES verò TAVROMINITANAE sunt ad castellum,
 cui

FAUCES
 Mylenses.

FAV CES
Tauromini-
tana.

ARGENNVM
promontori-
um.

DREPANVM
promontori-
um.

cui vulgare nunc vocabulum *S. Alessio*; v millia passuum ab ipsâ urbe Taurominio: ubi angustissimo brevissimoque transitu veluti per portam transitur promontorium, quod vulgò nunc ab imposito castello dicitur *Capo di S. Alessio*; olim autem erat *Ἀργεννον ἄκρον*, id est, ARGENNVM PROMONTORIUM. Ptolemæus in descriptione Sicilia: *ταυρομένιον κατώνια, Ἀργεννον ἄκρον, μεσολύη*. Id est: *Tauromenium colonia; Argennum promontorium; Messana*. Ex situ autem, quem ei tribuit in tabulâ Ptolemæus, satis clarè liquet, esse idem promontorium, quod nunc *Capo di S. Alessio* vocatur. nam licet in dictâ tabulâ ad x millia ferè est intervallum inter Tauromenium & Argennum promontorium; divi verò Alexii promontorium v tantum millia ab Tauromenio distat: tamen nullum aliud hoc tractu est promontorium: Ptolemæo autem haud rarum, à vero situ aberrare. Cæterò apud Plinium ita legitur, lib. III, cap. VIII: *Opidum Messana; promontorium Drepanum; colonia Taurominium*. Hoc DREPANVM PROMONTORIUM aut corrupto est vocabulo ex illo *Argenno*, aut certè id est promontorium, quod sub *Itála* opido unâ cum Leucopetrâ Italiae promontorio Fretum Siculum ab austro terminat.

CAP. VII.

Taurominium colonia. Naxus. Onobala fluvius; qui & Taurominius. 20
Fanum Veneris. Ara & statua Apollinis ducis. Asines amnis.
Copria litus. Marmor Taurominitanum.

ARGENNVM igitur promontorium proximè sequitur celebris itidem urbs, Græcis *ταυρομένιον & ταυρομένειον*, Latinis aliàs TAVROMENIVM, aliàs TAVROMENIA, & plerumque TAVROMINIVM dicta. vulgò nunc incolis vocatur *Taormina*. Opidani inde sunt Græcis *ταυρομένιται, Tauromenitæ*; at Latinis TAVROMINITANI, sive TAVROMENITANI. Sed antea, quum proximo loco esset sita urbs, dicebatur *Νάξος*, NAXVS. unde opidani *Νάξιοι*, NAXII. Memorantur ipsi & urbs prisca auctoribus, Marciano Heracleensi, Ciceroni, Ovidio, Diodoro, Straboni, Plinio, Silio, Plutarcho, Appiano, Ptolemæo, Athenæo, Eusebio, Porphyrio, Iamblichio, Solino, Festo, Prisciano, Apollonii scholiastæ, Itinerariis Romanis, Martiano Capellæ, Vibio Sequestro, Constantino imperatori. Mela, lib. II, cap. VII: *A Peloro ad Pachynum ora qua extenditur, hæc fert illustria; Messanam, Taurominium, Catanam, Megarida, Syracusas*. Plinius, lib. III, cap. VIII: *Messana; promontorium Drepanum: colonia Taurominium; qua antea Naxos*. Et mox, de Aetnâ loquens: *Favilla Taurominium & Catanam usque pervenit fervens*. Et Martianus, lib. VI: *Favilla Taurominium Catinamque respertit*. Solinus, cap. XI: *Peloritana ora habitatur colonia Tauromeniâ; quam prisca Naxum vocabant*. Vibius Sequester, in Catalogo amnium: *Taurominius, inter Syracusas & Messanam: à quo opidum Taurominium. quod opidum aliter Eusebio neora dicitur. Puto legendum, Eusebio Naxos dicitur*. Stephani epitomator: *Νάξος, πόλις Σικελίας*. id est; *Naxus, opidum Siciliae*. Postea verò: *ταυρομένιον, πόλις Σικελίας*. id est; *Tauromenium, opidum Siciliae*. Ptolemæus, in descriptione Sicilia: *ταυρομένιον κατώνια, Ἀργεννον ἄκρον, μεσολύη*. Id est: *Tauromenium colonia; Argennum promontorium, Messana*. Scholiastes Apollonii, ad *Ἐξοναυτικῶν* lib. IIII; de Aetnâ monte loquens: *Περί ταυρομένιον ἐν ἀπέειδι Φασι βροντῇ ὡς ἀπὸ πάσης ἰον ψόφου*. id est: *Circa Tauromenium crepitum eius exaudiri aiunt tonitrus similem*. Priscianus, lib. II bis: *A Taurominio Taurominitanus*. Constantinus imperator, Themat. imperii orientalis lib. II, themate Sicilia: *ἔχει ἡ πόλις Ἰππὸς μὲν τὴν π Συράκων, καὶ τὸ καλὸν ἄκρον ταυρομένιον*. id est: *Urbes habet insignes, Syracusam & Tauromenium*. Antonini itinerarium: 50

Trajecto	
Messana	XII.
Tamaritio Palmarum	XX.
Per Tauromenium Naxo	XV.
Acio	XXIII.
Catina	IX.

In Tabu-